

УДК 370.153: 378.180.6/193:130

КОГНІТИВНІ УТРУДНЕННЯ У ПРОЦЕСІ ЧИТАННЯ ІНШОМОВНИХ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

І. В. Цимбал

*аспірант кафедри психології і педагогіки
Національний Технічний Університет України
«Київський Політехнічний Інститут», Київ, Україна
pogoda@voliacable.com*

Стаття присвячена актуальній у наш час проблемі читання й розуміння текстів за фахом іноземною мовою студентами технічних факультетів. Проаналізований ряд психолого-педагогічних досліджень з питання читання іноземних та іноземних наукових текстів.

Проблема сприймання наукових текстів іноземною мовою розглядається крізь призму індивідуальних психологічних особливостей особистості студента, таких як стилі навчання, тип переробки інформації, тип інтелекту. Даються практичні рекомендації з організації навчальних занять із урахуванням психологічних особливостей кожного студента.

Новизна статті полягає у вивченні когнітивних труднощів, які виникають під час сприймання іноземних наукових текстів. Мета роботи – створення ефективної програми практичних занять, яка мотивувала б до наукової праці; розвивала особистість студентів; обов'язково враховувала їхні психологічні особливості (стиль навчання, тип переробки інформації, схильність до індивідуальної або групової форми організації роботи студентів) і допомагала переборювати когнітивні утруднення при читанні спеціалізованої літератури іноземною мовою.

Ключові слова: іноземні наукові тексти, читання, сприймання, індивідуально-психологічні особливості студентів, когнітивні утруднення.

COGNITIVE DIFFICULTIES WHILE READING OF FOREIGN SCIENTIFIC TEXTS AND WAYS OF THEIR OVERCOMING

I. V. Tsymbal

*Postgraduate of Psychology and Pedagogics Department
National Technical University of Ukraine
«Kyiv Polytechnic Institute», Kyiv, Ukraine
pogoda@voliacable.com*

The article is devoted to the actual problem of nowadays : one of reading and understanding of scientific texts in foreign language by the students of technical faculties. There were analysed some psychological and pedagogical researches concerning the reading of foreign scientific texts.

The problem of perception of scientific texts in foreign language is examined in the light of individual psychological features of student's personality, such as learning styles, type of processing of information, types of intelligence etc. Some practical recommendations are given on organization of lessons taking into account the psychological features of every student.

The novelty of the article consists of study of cognitive difficulties during perception of foreign scientific texts. A purpose of our work is creation of the effective curriculum, which would motivate to the scientific work; would develop students' personality; would take into account their psychological features (learning style, type of processing of information, individual or group form of study organization of students) and would help to overcome cognitive difficulties while reading of the foreign scientific texts.

Keywords: foreign scientific texts, reading comprehension, perception, individual and psychological features of students, cognitive difficulties.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У зв'язку зі стрімким розвитком відносин між українськими та зарубіжними університетами, з новими науковими досягненнями в Європі, Америці, Азії оволодіння іноземними мовами стає надзвичайно необхідним для студентів, аспірантів, викладачів. Пошук інформації з усього

світу завдяки інтернету стає досить проблематичним без знання іноземних мов і без досвіду у перекладі іноземних наукових текстів.

Тому вивчення іноземних мов та опрацювання текстів зі спеціальності стають необхідними складовими формування перспективного сучасного фахівця, без них навчання на технічних факультетах було б неповним. Адже читання наукових текстів іноземною мовою є одним із найефективніших способів збагачення словникового запасу термінами зі спеціальності. Крім цього студенти ознайомлюються з новітніми досягненнями науки та техніки зарубіжних фахівців. Складаючи резюме та синтез текстів, магістри та аспіранти вчать науковому мисленню, тренуються аналізувати зміст наукового тексту для подальшої роботи над магістерськими та дисертаційними дослідженнями.

Проте, при читанні іноземних текстів зі спеціальності в студентів виникає ряд труднощів, пов'язаних не лише із специфічною структурою та лексичними особливостями, що притаманні науковим текстам, але й з індивідуальними особливостями студентів (пам'яті, сприймання тощо).

РЕЗУЛЬТАТИ ТЕОРЕТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМИ

Ознайомлюючись з організацією навчальної діяльності на технічних факультетах українських ВНЗ, ми зустрілися з такими об'єктивними та суб'єктивними причинами, які ускладнюють роботу студентів та аспірантів:

- недостатня кількість навчальних годин для аудиторних занять та самостійної роботи студентів,
- неефективність існуючих методик, які застосовують у ВНЗ,
- відсутність індивідуального підходу протягом виконання завдань з опрацювання іноземних наукових текстів.

Тому першочерговим завданням викладача іноземної мови, який працює зі студентами технічних спеціальностей, є створення такої методики, яка б мотивувала студентів (аспірантів) до наукової роботи через опрацювання іноземних наукових текстів; включала в себе такі завдання, які б розвивали особистість студента; обов'язково враховувала його психологічні особливості (стиль навчання, тип переробки інформації, схильність до індивідуальної та групової форм організації роботи студентів та інше) та допомагала подолати психологічні утруднення під час опрацювання іноземних наукових текстів.

Процес розуміння тексту є об'єктом вивчення багатьох наук: філософії, психології, психолінгвістики, лінгвістики. Проблема читання є темою дослідження багатьох російських та вітчизняних науковців — А. А. Брудного, Л. П. Добраєва, Т. М. Дрідзе, Н. І. Жинкіна, З. І. Кличникової, І. Ф. Неволіна, О. О. Леонтьєва, Н. Чепелєвої [5; 9; 10; 14; 18; 25]. Теоретичними та практичними розробками психології читання займалися В. А. Артемов, Б. В. Беляєв, Л. С. Виготський, І. А. Зимняя та ін., що свідчить про надзвичайний інтерес до цієї проблеми. Психології розуміння наукового тексту присвятили свої роботи Л. П. Добраєв, О. П. Корніяка, В. Г. Андросюк, С. І. Бондар, Т. В. Кравчина та ін. [15; 16].

Читання, яке, за словами Кличникової З. І., є процесом сприймання та активної переробки інформації, що графічно закодована за системою тієї чи іншої мови, являє собою складну аналітико-синтетичну діяльність, що складається зі сприймання та розуміння тексту. При цьому найдосконаліше (зріле) читання характеризується злиттям цих двох процесів та концентруванням уваги на смисловій стороні змісту. Зріле читання також передбачає формування вміння читати незнайомий аутентичний текст без сторонньої допомоги, у необхідному темпі, з правильним розумінням та для багатьох цілей [14].

До недавнього часу психологи та методисти вважали доцільним переклад тексту рідною мовою для його розуміння. Нині викладачі керуються принципом розуміння тексту без його перекладу. Сприймання та розуміння являються основними процесами суб'єктивного відображення об'єктивного світу.

Беляєв Б.В. розрізняє сприймання та розуміння з погляду першої та другої сигнальних систем людини. Відповідно сприймання розглядається як першосигнальний процес (де перша сигнальна система людини приводиться в дію предметними подразниками), а розуміння як друго-сигнальний процес (друга сигнальна система функціонує лише під впливом словесних подразників). Для сприймання характерним є не те, що воно є відображенням предметів у цілому (на відміну від відчуттів, які відображають лише окремі якості та особливості предметів, та на відміну від мислення, що відображає зв'язки та відношення), а те, що воно являється безпосереднім, чуттєвим відображенням, яке не потребує слів. Так само і для сприймання характерним є не те, що воно відображає об'єктивні зв'язки та відношення (відображення зв'язків та відносин може мати місце і при сприйманні), а те, що це відображення передбачає функціонування не лише першої, але і другої сигнальної системи, тобто нерозривно пов'язане зі словами, і являється сві-

домим. Отже, сприймання — це чуттєве розуміння, обмежене діяльністю першої сигнальної системи, в той час, як розуміння — це свідоме сприймання, обумовлене діяльністю другої сигнальної системи. Оскільки друга сигнальна система функціонує на основі першої, а перша сигнальна система може функціонувати без другої, то розуміння не може відбутися без сприймання, в той час, як сприймання без розуміння можливе [2; 107].

Підтвердженням сприймання тексту є його розуміння, тобто розкриття сутності предметів та явищ, описаних в науковому тексті, усвідомлення зв'язків, стосунків та залежностей між ними.

Говорячи про наукові тексти, слід зазначити, що наука являє собою систему знань про природу, суспільство й мислення, у ній відбиті факти, різні теорії й методологія, які формують тип наукового змісту у рамках зазначених предметних галузей науки і які являються вихідними, фундаментальними логіко-змістовними категоріями. Вони визначають структуру і мовне оформлення наукового тексту.

Для лексичного оформлення текстів наукового стилю характерна, насамперед, насиченість мови термінами всіх типів, що пояснюється семантико-комунікативною специфікою терміну, його принциповою однозначністю, точністю, економічністю, номінативною й розпізнавальною функцією, стилістичною нейтральністю, більшою інформаційною насиченістю в порівнянні зі звичайними словами.

Наукові тексти прийнято писати за строгими правилами, у різних авторів, які пишуть на одну й ту саму тему, можна виявити одні й ті самі синтаксичні та морфологічні структури, однакові звороти мови та однаковий стиль. При перекладі наукових текстів домінантами перекладу, що забезпечують відповідність тексту його оригіналу, будуть усі засоби, що забезпечують об'єктивність, логічність та компактність викладу. Тобто, це:

- 1) терміни,
- 2) загальнонаукова лексика,
- 3) дієслівні конструкції теперішнього часу,
- 4) пасивні дієслівні конструкції,
- 5) неозначено-особові та безособові структури,
- 6) складні слова, словотворчі моделі з абстрактною семантикою,
- 7) скорочення,
- 8) цифри, формули, схеми.

Задача студента, коли він працює з іншомовним науковим текстом є простішою ніж у перекладача, йому лише треба передати об'єктивну когнітивну інформацію, не вдаючись в деталі точної передачі тексту оригіналу.

При вивченні сприймання наукового тексту не можна не звернутись до робіт Г. І. Богіна та Б. Б. Бахтіна, які описують проблеми наукової текстової комунікації, що включає в себе поняття діалогічності. Це поняття асоціюється з теорією Бахтіна про характер пізнання, як складної взаємодії між текстом, що вивчається та контекстом, в якому реалізується пізнавальна та оцінювальна думка вченого. Дослідники процесів наукового пізнання та наукового стилю мови підкреслюють, що в мові науки «діалог» представляє собою об'ємне і неоднорідне явище, що вбирає в себе основні діалогічні ознаки, що спостерігаються в самому науковому тексті та поза ним [14, 123].

Крутских О. Ю. виділяє наступні психологічні фактори розуміння наукового тексту, вивчення яких сприяє розробці оптимальної програми навчального впливу: об'єктні, суб'єктні та ситуаційні. До об'єктних факторів відносяться: семантичні, структурні, функціональні, лінгвостилістичні та інші особливості об'єкта, що вивчається, тобто, наукового тексту а також способи, прийоми та засоби репрезентації інформації автором. До суб'єктних — особливості суб'єкта, що пізнає (до них належать психофізіологічні, психосоціальні, індивідуально-особистісні особливості розвитку пізнавальних процесів, ступінь інтелектуальної та емоційної підготовленості суб'єкту, об'єм предметно-тематичних та методологічних знань, рівень сформованості вмінь та навиків роботи з текстовою інформацією, та інше). До ситуаційних — різноманітні фактори, пов'язані з зовнішніми умовами протікання процесу розуміння тексту [17].

Крім цього була виявлена залежність формування окремих навиків смислового аналізу текстової інформації та визначення індивідуальної моделі розуміння тексту від впливу ряду контекстних (або ситуаційних чинників), пов'язаних із зовнішніми умовами протікання процесів сприймання та розуміння тексту: просторово-часового фактора, форми роботи з текстом та подачі матеріалу, кількості учасників процесу, їх ролі та функції, наявності зовнішніх стимулів та установок, тощо.

Досвід роботи у немовному вузі показує, що студенти відчувають значні труднощі при перекладі іншомовних наукових текстів, що обумовлено рядом причин: недостатність годин практичних занять (2-4 семестри вивчення іноземної мови професійного спрямування у середньому),

неефективність розроблених методик, що робить неможливим кваліфіковану підготовку студентів до самостійного опрацювання іншомовних наукових текстів. При підготовці аспірантів, їх необхідно навчити робити переклад, анотування та, резюме текстів зі спеціальності. Однак, науковий текст насичений складними граматичними структурами, термінами, професійно-орієнтованою лексикою, безеквівалентною лексикою, яку слід передавати, використовуючи перекладацькі трансформації (додавання, опущення, антонімічний та описовий переклад). Як наслідок, переклад наукового тексту є надзвичайно складним для студентів немовних вузів.

Тому, під час розроблення методики подолання ускладнень при роботі студентів з іншомовними науковими текстами слід врахувати вивчення таких складових наукового тексту, як:

- 1) термінологічна лексика та реалії країни, мову якої вивчають студенти,
- 2) аббревіатури та скорочення,
- 3) загальнонаукова лексика, яка притаманна текстам усіх галузей,
- 4) форми дієслів теперішнього часу дійсного способу,
- 5) пасивна форма дієслів, та її утворення, тощо.

Отже, в ході нашого дослідження було виявлено найтипівіші види труднощів, які виникають під час роботи студентів з іншомовними науковими текстами. Серед вказаних студентами були наведені такі:

- 1) важко зрозуміти деякі граматичні конструкції,
- 2) недостатність знань із даної галузі науки,
- 3) недостатність базових знань з іноземної мови,
- 4) переклад багатозначних слів, аббревіатур та скорочень, і т.д.

Також деякі студенти вказали, що саме їм допомогло у перекладі даного тексту з французької мови, це:

- 1) зрозумілі аббревіатури англословного походження (адже ці студенти вже вивчали англійську мову як першу іноземну),
- 2) слова, запозичені з англійської мови (англіцизми),
- 3) інтернаціоналізми.

Але, не маючи знань з англійської мови, студентам може бути складно перекласти франкомовний науковий текст.

Проаналізувавши ряд труднощів, які виникають у студентів не тільки протягом читання іншомовних наукових текстів, як одного з виду завдань на практичному занятті, але й узагалі протягом роботи на практичних заняттях, слід виділити наступні пізнавальні утруднення студентів:

- нецікаве викладання предмету,
- швидка стомлюваність,
- брак досвіду у реферуванні, анотуванні, перекладі наукових текстів,
- брак часу для читання наукових текстів,
- недостатньо відкритий доступ до іншомовних наукових текстів,
- невміння організувати свій день,
- нездатність концентрувати увагу протягом тривалого часу;
- погана пам'ять, тощо.

Тому під час навчання студентів роботі з іншомовними науковими текстами викладач має звертати також увагу як на об'єктивні труднощі, так і на труднощі індивідуального типу.

При створенні ефективної методики для подолання утруднень, які виникають у студентів під час читання іншомовних наукових текстів, слід враховувати особисті психологічні особливості студентів з метою максимальної індивідуалізації навчання. Одним із видів індивідуалізації є індивідуальна — врахування рівня пам'яті, мислення, сприймання студентів, когнітивних стратегій, якими вони користуються в процесі навчання. Важливим показником індивідуально-психологічних особливостей студентів є їхня сприйнятливність до засвоєння нових знань та способів їх зберігання. Для того, щоб отримати уявлення про індивідуально-психологічні особливості студентів, у методиці використовуються спеціальні тести.

На початку нашого констатувального експерименту студентам було запропоновано тест на визначення рівня володіння іноземною мовою, який містив завдання на знання граматики та лексики французької мови. Серед методик із виявлення індивідуальних психологічних особливостей було використано тести на визначення стилю навчання ISALEM-96 (розроблений науковцями Університету м. Льєж, Франція) та типу переробки інформації студентів (розробка дослідників Детройтського університету Saginaw Valley State University, США).

Згідно із першою методикою можна було визначити переважний стиль навчання студентів: інтуїтивно-рефлексивний, інтуїтивно-прагматичний, методично-рефлексивний чи методично-прагматичний.

За допомогою другої методики способи переробки інформації поділено на дев'ять видів:

- візуальний (стосовно читання про себе), люди такого типу сприймають краще зорово, читаючи, аніж слухаючи;
- візуальний (стосовно цифр), люди даного типу краще сприймають цифри, коли вони їх бачать, аніж коли вони їх чують;
- аудіальний (читання про себе), люди аудіального типу краще сприймають інформацію на слух;
- аудіальний (цифри), тобто такі люди краще сприймають цифри на слух;
- експресивно-мовленнєвий, люди такого типу краще висловлюються усно, аніж письмово, легко можуть виступати з усними доповідями;
- експресивно-письмовий, такі люди навпаки краще відповідають у письмовій формі,
- орієнтація на самостійну роботу, студенти такого типу краще працюють, коли вони навчаються самостійно, аніж з групою студентів;
- орієнтація на роботу у групі, студенти даного типу люблять працювати у групі і при цьому вони мають кращі показники успішності;
- кінестезичний тип, люди кінестезичного типу люблять майструвати руками, користуються мнемотехнічними методами для кращого запам'ятовування інформації, тощо.

Насамкінець студентами було опрацьовано в парі невеликий текст наукової направленості, після чого вони вказали, що найбільше труднощів завдали такі моменти:

- брак наукових знань,
- поєднання деяких частин вже перекладеного тексту,
- переклад аббревіатур та власних назв та імен.

Це означає, що лексико-граматичні завдання повинні враховувати вправи на вивчення та закріплення специфічних термінів, аббревіатур, власних назв. Велику роль буде відведено автентичним текстам зі спеціальності, дотекстовим, текстовим та післятекстовим вправам.

Маючи ці дані, можемо надати низку практичних рекомендацій для кожного зі стилів навчання та типів переробки інформації з метою удосконалення їх навчання:

- студентам з орієнтацією на самостійну роботу, які показали кращі результати у тестуванні зі знання французької мови, ніж ті студенти, які орієнтовані на роботу в групі, слід навчатися окремо від загальної групи студентів, працювати самостійно або за допомоги друга;
- студентам кінестезичного типу, які теж показали непогані результати тесту, слід сідати зі студентами такого ж типу та запам'ятовувати навчальний матеріал за допомогою мнемотехнічних прийомів;
- студентам експресивно-мовленнєвого типу слід вголос проговорювати вивчений матеріал та пояснювати його своїм однокласникам, а експресивно-письмового типу, щоб краще запам'ятати матеріал, занотувувати його, під час виконання завдання виписувати ключові слова, хід думок, тощо,
- викладачі мають не забувати, що більшість студентів мають візуальний тип переробки інформації, тому слід при вивченні іноземної мови користуватися роздатковим матеріалом, при підготовці лекцій використовувати презентації PowerPoint, тощо;
- а також пам'ятати, що на кожному занятті викладач має заставляти студентів читати, занотувувати, повторювати пройдений матеріал.
- Отже, у розробці методики, спрямованої на вдосконалення навиків читання іншомовних наукових текстів потрібно:
- враховувати особисті психологічні особливості студентів: їх стиль навчання та тип переробки інформації, тощо,
- спиратися на принципи доступності, наочності, активності, систематичності та послідовності,
- забезпечити логічно послідовний перехід від безпосереднього розуміння змісту тексту до його проблемного обговорення,
- враховувати орієнтацію студентів на самостійну роботу чи роботу в групі,
- охоплювати як усне так і письмове мовлення студентів,
- включати мнемотехнічні прийоми запам'ятовування інформації та наочний матеріал,
- і головне включати завдання, які б допомогли розвивати у студентів усі види пам'яті, тобто щоб студенти читали, писали та повторювали матеріал на кожному занятті.

ВИСНОВКИ

Підбиваючи підсумки, слід сказати, що при професійній підготовці студентів особливу увагу потрібно звертати на читання іншомовних наукових текстів (написання резюме, синтезу текстів), адже опрацьовуючи іншомовні тексти зі спеціальності студенти отримують безцінний досвід пошуку та аналізу інформації, необхідний для їх подальшої наукової роботи в магістратурі чи аспірантурі. Тому саме від викладача іноземної мови залежить, наскільки плідною буде його співпраця зі студентами протягом практичних занять, а його головною метою є використання ефективної методики, яка би враховувала особисті психологічні особливості кожного студента.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева И. С. Профессиональное обучение переводчика: учебное пособие по усному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей. – СПб. : Союз, 2001. – 288 с.
2. Беляев Б. В. Очерки по психологии обучения иностранным языкам. – М. : Просвещение, 1965. – 227 с.
3. Бондар С. І. Психологічні особливості читання тексту іноземною мовою студентами з різним когнітивним стилем : Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук. 19.00.07 / Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2003. – 20 с.
4. Брандес М. П. Стилистика текста. Теоретический курс: учебник. – М. : Прогресс-Традиция; ИНФРА-М, 2004. – 416 с.
5. Брудный А. А. Понимание как компонент психологии чтения // Проблемы социологии и психологии чтения. – М. : Наука, 1975. – 171 с.
6. Гальскова Н. Д., Гез Н. И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика : учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М. : Академия, 2006. – 336 с.
7. Добраев Л. П. Анализ и понимание текста. – Саратов, 1987. – 109 с.
8. Добраев Л. П. Психологические основы работы над книгой. – М. : Книга, 1974. – 71 с.
9. Добраев Л. П. Смысловая структура учебного текста и проблемы его понимания. – М. : Педагогика, 1982. – 176 с.
10. Дридзе Т. М. Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации. Проблемы семиосопсихологии. – М. : Педагогика, 1984. – 139 с.
11. Жинкин Н. И. Речь как проводник информации. – М. : Наука, 1982. – 173 с.
12. Зимняя И. А. Психология обучения неродному языку. – М. : Наука, 1989. – 222 с.
13. Зимняя И. А. Лингвopsихология речевој деятельности. – М. : Московский психолого-социальный институт; Воронеж: НПО «МОДЭК», 2001. – 432 с.
14. Клычнiкова З. И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке: Пособие для учителя. – М. : Просвещение, 1983. – 207 с.
15. Корнiяка О. М. Лабiринти розумiння. Текст як об'єкт розумiння. – К. : Т-во «Знання УРСР», 1990. – 48 с.
16. Кравчина Т. В. Психологічні особливості розуміння іншомовного наукового тексту студентами гуманітарних спеціальностей : автореф. дис. канд. психол. наук : 19.00.07 / Кравчина Тетяна Володимирівна; Ін-т психології і педагогіки НАН України, 2001. – 20 с.

REFERENCES

1. Alekseeva I. S. Professional'noe obuchenie perevodchika: uchebnoe posobie po usnomu i pis'mennomu perevodu dlja perevodchikov i prepodavatelej. – SPb. : Sojuz, 2001. – 288 s.
2. Beljaev B. V. Oчерki po psihologii obuchenija inostrannym jazykam. – М. : Prosveshhenie, 1965. – 227 s.
3. Bondar S. I. Psihologichni osoblyvosti chytannja tekstu inozemnoju movoju studentamy z riznym kogityvnym stylem : Avtoreferat dysertacii' na zdobuttja naukovogo stupenja kandydata pedagogichnyh nauk. 19.00.07 / Nacional'nyj pedagogichnyj un-t im. M. P. Dragomanova. – K., 2003. – 20 s.
4. Brandes M.P. Stilistika teksta. Teoreticheskij kurs: uchebnik. – М.: Progress-Tradicija; INFRA-M, 2004. – 416 s.
5. Brudnyj A. A. Ponimanie kak komponent psihologii chtenija // Problemy sociologii i psihologii chtenija. – М. : Nauka, 1975. – 171 s.
6. Gal'skova N. D., Gez N. I. Teorija obuchenija inostrannym jazykam. Lingvodidaktika i metodika ucheb. Posobie dlja stud. lingv. un-tov i fak. in. jaz. vyssh. ped. ucheb. Zavedenij / N. D. Gal'skova, N. I. Gez. – М. : Akademija, 2006. – 336 s.
7. Dobraev L. P. Analiz i ponimanie teksta. – Saratov, 1987. – 109 s.
8. Dobraev L. P. Psihologicheskie osnovy raboty nad knigoj. – М. : Kniga, 1974. – 71 s.
9. Dobraev L. P. Smyslovaja struktura uchebnogo teksta i problemy ego ponimania. – М. : Pedagogika, 1982. – 176 s.
10. Dridze T. M. Tekstovaja dejatel'nost' v strukture social'noj kommunikacii. Problemy semiosociopsihologii. – М. : Pedagogika, 1984. – 139 s.
11. Zhinkin N. I. Rech' kak provodnik informacii. – М. : Nauka, 1982. – 173 s.
12. Zimnjaja I.A. Psihologija obuchenija nerodnomu jazyku. – М. : Nauka, 1989. – 222 s.
13. Zimnjaja I. A. Lingvopsihologija rechevoj dejatel'nosti. – М. : Moskovskij psihologo-social'nyj institut; Voronezh: NPO «MODJEK», 2001. – 432 s.
14. Klychnikova Z. I. Psihologicheskie osobennosti obuchenija chteniju na inostrannom jazyke: Posobie dlja uchitelja. – М. : Prosveshhenie, 1983. – 207 s.
15. Kornijaka O. M. Labirynty rozuminnja. Tekst jak ob'jekt rozuminnja. – К.: Т-во «Znannja URSR», 1990. – 48 s.
16. Kravchyna T. V. Psihologichni osoblyvosti rozuminnja inshomovnoгo naukovogo tekstu studentamy humanitarnyh special'nostej : avtoref. dys. kand. psihol. nauk : 19.00.07 / Kravchyna Tetjana Volodymyrivna; In-t psyhologii i pedagogiki NAN Ukrainy, 2001. – 20 s.

- мирівна; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – К., 2010. – 20 с.
17. Крутских Е. Ю. Психологические условия развития понимания научного текста в процессе подготовки студентов : автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.13 / Е. Ю. Крутских. – Астрахань, 2006. – 24 с.
 18. Леонтьев А. А. Восприятие текста как психологический процесс / А. А. Леонтьев // Психолингвистическая и лингвистическая природа текста и особенности его восприятия. – К. : КГУ, 1979. – С. 18–30.
 19. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики : учебник / А. А. Леонтьев. – М. : Академия, 2005. – 288 с.
 20. Мельник А. І. Навчання студентів читання професійно орієнтованих текстів англійською мовою // Іноземні мови. – 2005. – № 4. – С. 22.
 21. Миролубов А. А. История отечественной методики обучения иностранным языкам / А. А. Миролубов. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 448 с.
 22. Онуфрієва Л. А., Онуфрієва І. Л. Психологічні аспекти навчання лексиці і читанню іноземною мовою // Збірник наукових праць КПНУ ім. Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. Проблеми сучасної психології. – 2010. – Випуск 9. – С. 193–201.
 23. Славгородская Л. В. Научный диалог. Лингвостилитические проблемы. – Л. : Наука, 1986. – 123 с.
 24. Чепелева Н. В. Психологія читання навчальної та наукової літератури в системі професійної підготовки студентів: автореф. дис. канд. пед. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Н. В. Чепелева. – К., 1992. – 39 с.
 25. Чепелева Н. В. Психологія читання тексту студентами вузів. – К. : Либідь, 1990. – 100 с.
 26. Черненко Н. М. Специфика научного текста / Н. М. Черненко // Ярославский педагогический вестник. – 2002. – № 4 (33). – С. 1–11.
 27. Щукин А. Н. Обучение иностранным языкам : Теория и практика : Учебное пособие для преподавателей и студентов. – М. : Филоматис, 2006. – 480 с.
 28. Основы педагогики и психологии высшей школы / А. В. Петровский, В. М. Ковалева, А. А. Крашенинников и др. / Под ред. А. В. Петровского. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1986. – 194 с.
 29. Kolb D. Learning-Style Inventory. – Self-scoring inventory and interpretation Booklet, Revised Edition, 1985. – 129 p.
 30. Reading and learning difficulties. Approaches to teaching and assessment / Peter Westwood. – ACER Press, 2001. – 136 p.
 31. The psychology of science text comprehension / edited by Jose Otero, Jose A. Leon, Arthur C. Graesser. – LAWRENCE ERLBAUM ASSOCIATES, PUBLISHERS, Mahwah, New Jersey London, 2002. – 459 p.
 17. Krutskih E. Ju. Psihologicheskie uslovija razvitija ponimaniya nauchnogo teksta v processe podgotovki studentov : avtoref. dis. kand. psihol. nauk: 19.00.13 / E. Ju. Krutskih. – Astrahan', 2006. – 24 s.
 18. Leont'ev A. A. Vosprijatie teksta kak psihologicheskij process / A. A. Leont'ev // Psiholingvisticheskaja i lingvisticheskaja priroda teksta i osobennosti ego vosprijatija. – K. : KGU, 1979. – S. 18–30.
 19. Leont'ev A. A. Osnovy psiholingvistiki : uchebnik / A. A. Leont'ev. – M. : Akademija, 2005. – 288 s.
 20. Mel'nik A. I. Navcannja studentiv chitannja profesijno orientovanih tekstiv anglijs'koju movoju // Inozemni movi. – 2005. – № 4. – С. 22.
 21. Miroljubov A. A. Istorija otechestvennoj metodiki obuchenija inostrannim jazikam. – M. : INFRA-M, 2002. – 448 s.
 22. Onufrijeva L. A., Onufrijeva I. L. Psihologichni aspekty navchannja leksyци i chytannju inozemnoju movoju // Zbirnyk naukovyh prac' KPNU imeni Ivana Ogijenka, Instytutu psihologii' im. G.S.Kostjuka APN Ukraїny. Problemy suchasnoi' psihologii'. – 2010. – Vypusk 9. – S. 193–201.
 23. Slavgorodskaja L. V. Nauchnyj dialog. Lingvostilisticheskie problemy. – L. : Nauka, 1986. – 123 s.
 24. Chepeljeva N. V. Psihologija chytannja navchal'noi' ta naukovoi' literatury v systemi profesijnoi' pidgotovky studentiv: avtoref. dys. kand. ped. Nauk : spec. 19.00.07 «Pedagogichna ta vikova psihologija» / N. V. Chepeljeva. – K., 1992. – 39 s.
 25. Chepeljeva N. V. Psihologija chytannja tekstu studentamy vuziv. – K. : Lybid', 1990. – 100 s.
 26. Chernenko N. M. Specyfyka nauchnogo teksta / N. M. Chernenko // Jaroslavskij pedagogicheskyj vestnyk. – 2002. – № 4 (33). – S.1–11.
 27. Shhukin A. N. Obuchenie inostrannym jazykam : Teorija i praktika : Uchebnoe posobie dlja prepodavatelej i studentov. – M. : Filomatis, 2006. – 480 s.
 28. Osnovy pedagogiki i psihologii' vysshej shkoly / A. V. Petrovskij, V.M. Kovaleva, A.A. Krasheninnikov i dr. / Pod red. A. V. Petrovskogo. – M. : Izd-vo Moskovskogo un-ta, 1986. – 194 s.

Стаття надійшла до редакції 16.11.2012 р.